
Om *BNPP* en *BNPPD* straks echt toegankelijk te laten zijn, zal er meer moeten gebeuren. Dan mogen de gebruikers toch tevens minimaal een chronologisch overzicht en een personenregister verwachten. Het mooiste zou zijn als straks (door een overzetting naar een ander digitaal opslagsysteem) alle verzamelde gegevens in één bestand zouden kunnen worden ondergebracht, zodat iedere bezoeker daarin zelf vrij zijn/haar weg zou kunnen zoeken.

Als laatste valt hier te noemen dat enkele titels die al in I-III waren opgenomen, in de delen IV en V opnieuw zijn beschreven, omdat hun eerdere beschrijving ‘ernstig’ tekortschoot. De redactie meldt met gepaste trots dat dit bij slechts acht van de 1200 titels behoefde te gebeuren; simpele errata zijn stilzwijgend verbeterd in *BNPPD*. Als voorbeeld van herbeschrijving noem ik *Boekzaal der geleerde wereld* (I, no. 73; thans IV no. 36). Het lemma is inderdaad aanzienlijk verbeterd, maar bevat nu een nieuwe, haast onbegrijpelijke fout. Bij de rubriek ‘Achtergrond’ wordt thans ‘NHK’ opgegeven, terwijl toch in de ondertitel van ‘Protestantsche kerken’ sprake is.

Zonder context kan het niet

De verwisseling van ‘Protestants’ met ‘NHK’ is meer dan een vergissing. Ze toont aan dat het in de 21^e eeuw moeilijk is de leefwereld van de 19^e eeuw te doorgronden. In het Nederland van destijds, toen ieder nominaal tot een kerkgenootschap behoorde, waren er in feite slechts twee hoofdsmaken: ‘rooms’ en ‘protestant(s)’. Vandaar dat de minister ‘voorloopig belast met de zaken der Hervormde en andere Eerediensten behalve den Rooms-Katholicken’ kon bepalen dat de *Boekzaal* vanaf juli 1816 als *Boekzaal der Geleerde Wereld en Tijdschrift voor de Protestantsche kerken in het Koninkrijk der Nederlanden* door het leven zou gaan. Ook de voortzetting van de *Boekzaal*, *Stemmen voor waarheid en vrede* (II, no. 317), voerde in de jaren 1864-1925 als ondertitel *Evangelisch tijdschrift voor de Protestantsche kerken*.⁵

Dezelfde verwisseling heeft in *BNPP* plaatsgevonden bij de *Evangelische Kerkbode* (IV, no. 87). Degene die de autopsie heeft verricht, heeft – dat is duidelijk – alle gegevens onder ogen gehad, maar die onvoldoende geïnterpreteerd. Wie de eigenaar van het blad was, blijft in *BNPP* open. Dit was echter in de jaren 1841-1848 de toenmalige redactie. Deze heren memoreren immers in hun ‘Afscheidswoord’ van 29 dec. 1848 (*EKB* 1848, 210-212) dat de titel van het blad ‘ons bijzonder eigendom’ was; vandaar dat ze hun ‘jaarlijksch inkomen’ vrij konden besteden aan allerlei ‘protestantsche’ doeleinden. De ‘achtergrond’ van het blad was dus niet ‘NHK’, maar ‘Protestants’, en hier dan in de betekenis van: tegen Rome het onverbloemde en onversneden evangelie.⁶ Dit motief

⁵ *BNPP* II, no. 317 wekt de indruk dat de ondertitel *Evangelisch (...)* pas in 1878 is ingegaan; in *BNPPD* is dit verbeterd. N.B. De stand van de *BNPPD*-versie en die van PICARTA is, tenzij anders vermeld, die van 14 september 2011.

⁶ In de *EKB* werd overigens soms ook uitgehaald naar confessionele ijveraars als afgescheidenen en Réveilmannen; vgl. Vree, ‘Veelal niet geacht’, 62, 65.